

*Голові разової Спеціалізованої вченої ради
доктору економічних наук, професору, декану факультету податкової
справи, обліку та аудиту Державного податкового університету
Красівському Володимирі Миколайовичу*

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора економічних наук, професора
Мискіна Юрія Ігоревича**
на дисертацію Моргуценка Артема Сергійовича
на тему «Обліково-аналітичне забезпечення контролю за
трансфертним ціноутворенням», поданої на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю
071 «Облік і оподаткування»

1. Актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами і тематикою. В умовах сучасної глобалізації економіки та зростання вимог до податкової дисципліни контроль за трансфертним ціноутворенням набуває особливої ваги як у науковому, так і в практичному аспектах. Щороку податкові служби провідних країн світу вдосконалюють нормативно-правову базу та запроваджують нові інструменти контролю, спрямовані на підвищення прозорості та ефективності регулювання трансфертних операцій.

Значущість цієї проблематики підтверджується численними науковими публікаціями, у яких трансфертне ціноутворення визначається одним із ключових інструментів, що використовуються міжнародними групами компаній для управління податковими зобов'язаннями. У зв'язку з цим постає потреба вдосконалення обліково-аналітичних процедур, які застосовуються на етапах планування та контролю політики трансфертного ціноутворення. Основною метою таких удосконалень є забезпечення максимальної прозорості діяльності компаній та її узгодження з міжнародними стандартами оподаткування.

Проблема підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення управління трансфертним ціноутворенням є не лише практично важливою, але й

безпосередньо пов'язана зі стратегічними пріоритетами наукових досліджень у сфері фінансово-економічної політики. У працях вітчизняних та зарубіжних науковців доведено, що ефективна система обліку й аналізу трансфертного ціноутворення є невід'ємною складовою фіскальної політики держави та сприяє стабільності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. З погляду податкової теорії, запровадження дієвих механізмів контролю безпосередньо пов'язується зі зменшенням можливостей міжнародних груп компаній щодо мінімізації податкових платежів у різних юрисдикціях, де вони ведуть діяльність.

Дослідження, присвячене обліково-аналітичному забезпеченню контролю за трансфертним ціноутворенням, результати якого подані в дисертаційній роботі Моргуценка А.С., представляє новий науковий напрям. Воно розкриває сучасні підходи до удосконалення моніторингу контрольованих операцій з урахуванням інтеграції інноваційних технологій у традиційні процеси обліку, аналізу та контролю.

Дисертація виконана відповідно до наукового напрямку Державного податкового університету у межах державної науково-дослідної теми кафедри обліку і консалтингу «Обліково-аналітичне забезпечення управління суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку» (державний реєстраційний № 0121U111098). У межах цієї теми дослідження зосереджено на визначенні методів трансфертного ціноутворення та аналізі викликів обліково-аналітичного забезпечення в умовах цифровізації економіки.

Крім того, окремі результати роботи отримані в процесі виконання науково-дослідних проєктів, профінансованих за державним замовленням. Зокрема: ННТР «Практичне удосконалення системи оцінки ризиків контрольованих операцій з урахуванням кращої світової практики» (державний реєстраційний № 0121U111676) та «Розвиток системи управління податковими ризиками у діяльності ДФС України». У межах цих досліджень автор визначив

основні показники ризиків у сфері трансфертного ціноутворення та здійснив аналіз міжнародного досвіду їх ідентифікації та методів управління ними.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. У процесі підготовки дисертаційного дослідження Моргуненко А.С. використав комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, що дало змогу забезпечити логічну послідовність викладу матеріалу, повноту розкриття теми та аргументованість сформульованих положень, висновків і практичних рекомендацій. Розроблені автором наукові результати ґрунтуються на всебічному критичному аналізі значного обсягу монографічної літератури, опублікованих наукових статей у провідних вітчизняних та зарубіжних фахових виданнях, а також на системному вивченні світового досвіду організації контролю за трансфертним ціноутворенням.

Інформаційна база дослідження включає нормативно-правові акти національного та міжнародного рівня, статистичні дані офіційних джерел, рекомендаційні документи міжнародних організацій, а також матеріали професійних конференцій, семінарів, круглих столів і тематичних інтернет-ресурсів.

У ході роботи було застосовано широкий арсенал наукових методів, серед яких: системний підхід для комплексного аналізу предмета дослідження; методи теоретичного узагальнення й наукової абстракції – для формування концептуальних положень; аналіз і синтез – для деталізації та інтеграції окремих елементів досліджуваного об'єкта; індукція та дедукція – для побудови логічних висновків; методи порівняння та групування – для виявлення спільних і відмінних характеристик явищ; моделювання – для відтворення процесів контролю за трансфертним ціноутворенням. Крім того, активно використовувалися аналітичні, табличні та графічні прийоми для наочного подання отриманих результатів.

У підсумку, результати дисертаційної роботи відзначаються високим рівнем наукової обґрунтованості, глибиною теоретичного аналізу та чіткою прикладною спрямованістю, що свідчить про належний рівень наукової зрілості та фахової компетентності здобувача.

3. Наукова новизна та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. У ході проведеного дослідження автором запропоновано низку оригінальних підходів до формування теоретичної бази методичних засад та практичних рекомендацій щодо обліково-аналітичного забезпечення контролю за трансфертним ціноутворенням.

До ключових наукових результатів роботи належать такі:

- розроблено оригінальну модель системи моніторингу контрольованих операцій, яка об'єднує функції обліку, аналізу та контролю на основі застосування блокчейн-технології з інтегрованим у аналітичний модуль штучним інтелектом. Запропонована система охоплює всі етапи процесу трансфертного ціноутворення та забезпечує швидке накопичення, обмін і зберігання даних у захищеному форматі у вигляді ланцюга блоків. При цьому кожна зміна фіксується з повною історією, а нові записи вносяться лише після підтвердження на рівні материнської компанії, що підвищує надійність та узгодженість інформації;

- удосконалено формування облікової політики міжнародних груп компаній у сфері трансфертного ціноутворення, документальне забезпечення обліку внутрішньогрупових операцій, які можуть бути визнані контрольованими, та організаційно-методичне забезпечення процесу оцінки контрольованих операцій шляхом створення «Поетапної моделі організації процесу оцінки господарських операцій з трансфертного ціноутворення у міжнародних груп компаній»;

- запропоновано шляхи поліпшення внутрішнього інформаційного середовища міжнародних груп компаній у сфері трансфертного ціноутворення за

рахунок розробки автоматизованої системи «Звіт про контрагентів-нерезидентів». Цей інструмент підвищує оперативність доступу до необхідних даних та підтримує процес прийняття управлінських рішень як у материнській компанії, так і у дочірніх структурах;

- набуло подальшого розвитку управління ризиками у сфері трансфертного ціноутворення шляхом автоматизації процесів ідентифікації та оцінки ризиків. Для цього розроблено модель нейронної мережі, яка відзначається універсальністю застосування для різних суб'єктів політики трансфертного ціноутворення та здатністю виявляти закономірності шляхом аналізу взаємозв'язків між показниками ризиків. Це дає змогу своєчасно ухвалювати ефективні управлінські рішення як на оперативному, так і на стратегічному рівнях.

Практична цінність положень дисертаційної роботи підтверджується впровадженням основних результатів дослідження в діяльність Науково-дослідного інституту фіскальної політики УДФСУ, ТОВ «Агропросперіс», ТОВ «АК «П.С.П. Аудит», Державної податкової служби України а також в освітній процес кафедри обліку та аудиту Державного податкового університету.

Різноманітність і глибина отриманих результатів свідчать про комплексність та наукову цінність дисертаційної роботи.

4. Повнота та достатність викладення положень дисертації в опублікованих працях. Наукові положення дисертації Моргуценка Артема Сергійовича повною мірою відображені у 21 публікації наукового характеру загальним обсягом 15,6 д.а. (з них особисто автору належить 6,47 д.а.), серед яких 1 колективна монографія, 10 статей, опублікованих у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 10 наукових праць апробаційного характеру, опублікованих у збірниках тез за результатами роботи міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам та дотримання академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Моргуnenка Артема Сергійовича на тему «Обліково-аналітичне забезпечення контролю за трансфертним ціноутворенням» є самостійною завершеною науковою роботою, що відзначається високим рівнем теоретичного опрацювання та практичної спрямованості. Дослідження виконано українською мовою, має чітку структуру та зміст, які повністю відповідають чинним вимогам до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Під час підготовки роботи автор суворо дотримувався норм академічної доброчесності, що проявляється у коректному використанні джерел, належному оформленні цитувань та посилань, відсутності плагіату та дотриманні етичних стандартів наукової діяльності.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Оцінюючи загалом високий рівень опрацювання теоретико-методологічних положень і практичних рекомендацій, викладених у дисертаційній роботі Моргуnenка А. С., слід зазначити, що, попри значну наукову і прикладну цінність, окремі положення дослідження мають дискусійний характер і є такими, що потребують додаткової аргументації під час публічного захисту.

1. Характеризуючи практику застосування методів трансфертного ціноутворення на основі аналізу світової практики (дод. Г) доцільно було б доповнити дослідження порівняльною таблицею з числовими прикладами їх застосування у різних країнах. Така візуалізація надала б змогу наочно відобразити практичні наслідки кожного методу, у тому числі їх вплив на формування податкових зобов'язань компаній та ефективність контролю, який здійснюють фіскальні органи.

2. Запропонована автором поетапна модель організації процесу оцінки господарських операцій з трансфертного ціноутворення у межах міжнародної групи компаній (с. 110), безумовно має теоретичну цінність. Разом з тим,

практичне втілення моделі виглядало б більш аргументовано та переконливо у разі її апробації на основі реальних даних учасників міжнародної групи компаній або умовно змодельованих сценаріїв.

3. Обґрунтування поняття «звітна документація з трансфертного ціноутворення» (С. 142) хоча й пропонує новий підхід, водночас потребує глибшого аналізу. Зокрема, доцільно було б дослідити особливості його застосування у правовому регулюванні різних країн, що дало б змогу чіткіше позиціонувати термін у міжнародному нормативно-правовому просторі.

4. При розгляді зарубіжних підходів до управління ризиками трансфертного ціноутворення (пункт 3.1), не вистачає обґрунтування очікуваних економічних та інституційних наслідків для України у разі імплементації подібних практик. Включення такої аналітичної оцінки дозволило б зробити висновки більш аналітичними.

5. Аналізуючи елементи трирівневої документації з трансфертного ціноутворення (дод. П), на наш погляд, доцільно було б подати конкретні приклади або шаблони основних документів (Документації з трансфертного ціноутворення, Глобальної документації з трансфертного ціноутворення (майстер-файл), а також Звіту в розрізі країн міжнародної групи компаній). Систематизація цих форм звітності у контексті національного законодавства підвищила б прикладну цінність дослідження.

Загалом, вищезазначені зауваження не зменшують наукової та практичної значимості результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Моргуценка Артема Сергійовича на тему «Обліково-аналітичне забезпечення контролю за трансфертним ціноутворенням» є самостійним та завершеним науковим дослідженням на правах рукопису, яке

виконане здобувачем із застосуванням доцільних методів наукового пошуку. Структурно робота складається з трьох розділів, у яких послідовно та логічно розкрито зміст дослідження, що переконливо демонструє досягнення автором поставленої у вступі мети та вирішення всіх визначених завдань. Дисертація відзначається цілісністю і внутрішньою єдністю змісту, що забезпечує узгодженість викладу матеріалу та логіку наукового пошуку. Отримані результати підтверджують наявність наукової новизни, а також мають вагомий теоретичний і практичний значущість, що засвідчує істотний особистий внесок автора у розвиток науки та практики у сфері обліку і оподаткування. Обсяг дисертації, її структура і оформлення відповідають вимогам передбаченим наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 р.), а також постанові Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Моргуненко Артем Сергійович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент:

**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики
Державного податкового університету**

Юрій МИСКІН